

استاد یوسف ثبوتی و رصدخانه ابوریحان بیرونی

دکتر نعمت‌اله ریاضی^۱

سال ۱۳۵۷ سال انقلاب اسلامی ایران بود و من در همین سال وارد دوره کارشناسی فیزیک دانشگاه شیراز شدم. از همان ابتدا مردی خوش‌چهره و جدی که به عنوان مرجع علمی شماره یک گروه فیزیک شناخته می‌شد توجهم را جلب کرد. استادی که در نظم، دقت علمی و وسعت فکرزبانزد بود و البته جذبه‌ای که باعث می‌شد نتوان به راحتی با او به صورت رودررویه گفتگو نشست! دانشجویان با شور و شوق در کلاس‌های او شرکت می‌کردند و من این افتخار را داشتم که در چند درس از جمله درس اختریفیزیک که ایشان از روی کتاب ساختار ستارگان راجر تیلر درس می‌دادند شرکت داشته باشم. از همان اوایل دوره کارشناسی استادانم پیشنهاد کردند که در رصدخانه ابوریحان بیرونی نیز به فعالیت بپردازم و این برای من یک فرصت طلایی بود. این رصدخانه در یکی از تپه‌های شمالی شهر شیراز قرار دارد که در سال ۱۳۵۴ به همت استاد ثبوتی و کمک برخی از استادان خارجی از جمله ادوارد گاینر راه‌اندازی شده بود.

هنوز بیش از یک سال از شروع دوره کارشناسی من نگذشته بود که دانشگاه‌ها تعطیل شدند و تقریباً هرکسی به دنبال کاری رفت. گسستن از محیط علمی و به خصوص از محیط رصدخانه برایم خیلی دشوار بود. خوشبختانه این ویژگی‌های خاص استاد ثبوتی بود که امکان فعالیت‌های من و چند تن از دانشجویان علاقمند فیزیک و سایر رشته‌ها را در

۱-استاد فیزیک دانشگاه شهیدبهشتی، عضو وابسته گروه علوم پایه فرهنگستان علوم

دوران تعطیلی دانشگاه فراهم ساخت و این چند سال را به سال‌هایی برای کنجکاو‌های آزادانه در یک محیط علمی و با دسترسی به امکاناتی که برای آن موقع در کشوری نظیر بود فراهم ساخت. برای اینکه تا حدودی تأثیرگذاری شیوه‌های مدیریت علمی استاد روشن شود کافی است که نگاهی به وضع فعلی برخی از دانشجویان جوان آن زمان که در رصدخانه ابوریحان بیرونی به فعالیت مشغول بودند ببیند. از جمله این افراد می‌توان به دکتر سعیداله نصیری (استاد دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر محمد رضا احمدی (استاد دانشگاه مونت آلیسون)، دکتر سعید محمدی (استاد دانشگاه پیام نور مشهد) و اینجانب اشاره کرد. مرحوم دکتر علی محمدی (استاد دانشگاه تهران)، دکتر آقا محمدی (استاد دانشگاه الزهراء)، دکتر فریدون عباسی (استاد دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر حمید نادگران (استاد دانشگاه شیراز)، دکتر اسماعیل حسن زاده (استاد دانشگاه اصفهان)، دکتر عزالدین مهاجرانی (استاد پژوهشکده لیزر دانشگاه شهید بهشتی) و بسیاری دیگر، از دانشجویان آن زمان دکتر ثبوتی بوده‌اند.

نمایی از رصدخانه ابوریحان بیرونی (شیراز)

با حمایت استاد، من و دانشجویان علاقمند دیگر شروع به کار با دستگاه‌ها و تلسکوپ‌ها کردیم و تجربه‌هایی فراموش‌ناشدنی اندوختیم. استاد ثبوتی در کنجکاو‌های علمی چند جوان مشتاق به هیچ روی نقشی باز دارنده نداشتند، بلکه با فراهم کردن امکانات اولیه که در آن موقع چندان هم آسان نبود، این فرصت طلایی را در اختیار ما قرار دادند. حاصل این کار کسب مهارت‌های لازم برای انجام برخی از اندازه‌گیری‌های نجومی بود که برخی از

آنها حتی منجر به چاپ مقالات در آن شرایط خاص شد. ناگفته نماند که راهنمایی‌های مفصل دکتر دیوید دورن به صورت مکاتبه‌ای نیز برای این فعالیت‌ها امری حیاتی بود. دکتر دورن که قبلاً در رصدخانه ابوریحان بیرونی به کارهای رصدی مشغول بودند تازه به خارج از کشور عزیمت کرده بودند ولی در مکاتباتشان با من چند بار علاقه خود را به دانشگاه شیراز و زندگی در شیراز ابراز کرده بودند.

استاد ثبوتی دائماً به رصدخانه سرکشی می‌کردند و به مسائل مختلف آن رسیدگی می‌کردند. آنچه بیش از همه برای ایشان مهم به نظر می‌رسید، خاک نخوردن امکانات و استفاده از آنها در راستای پیشرفت دانشجویان بود و خلاف بسیاری که دغدغه دستگاه‌های گران‌قیمت در ذهن آنان بیش از اشتیاق آموختن جویندگان علم است، فایده دستگاه‌ها و تجهیزات را در به کارگیری آنها و تربیت دانشجویان می‌دانستند و این برای ما دانشجویان خیلی مهم بود.

این تنها شرح بسیار مختصری بود از نقش استاد ثبوتی در دانشگاه شیراز و رصدخانه ابوریحان بیرونی و شک نیست که شیراز همواره مدیون این چهره علمی ماندگار خواهد بود.

استاد دکتر یوسف ثبوتی